HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא. שדה של שני לימים שיש נהר על פני מזרח ונגר על פני לפונה: **פלגי ליה בקרנא זוג.** לפי שהנהר טוב מן הנגר ומסמוך למים טוב מן הרחוק ומה מחלקנה מן הלפון (ג) נמצא (מן) כל הנהר לחמד והשני לין לו אלא נגר בלפונו ופעמים שהוא יבש ומה מחלקנה מן המזרח למערב יהיה לחמד הנהר על פני מזרחו ונגר על פני לפונו ולשני לין לו אלא נהר במזרחו לפיכך יחלקוס לשמונה חלקים שיהא לשניהם בשוה סמוך לנהר ולנגר וכחמר ירחק מזה ירחק מזה כזה:

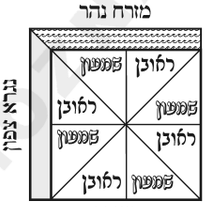

לית מאן דגוד או לגזוז. זה שרוצה לחלוק אומר לזה שלוי רוצה לחלוק או קוץ לי דמים וקנה לך חלקי או לי חלקך דמים ואתן לך בחלקך או לפלגך דמים ואתן לך בחלקי: **ליפה דיינא.** זה יכול לומר לו שלך לקנות ולא שלי למכור אלא שותפין הויה כה: **עבד או כמה עמלה.** שלי לפלגה לחלקן כיצד יעשו להכי נקט עבד ופשוט דטריחא מילתא להיות שותפין כה: **ותזרו ניה הלן לחורום רו'.** טעמא דמפני תיקון העולם הא לאו משום פריה ורביה לית ליה ולא מלי עבד למימר ליה לקון בדמים ואתן לך בחלקך: ס"ג **שלי הכא דלגוד לית ליה גוד ליה.** העבד יכול לקנות (ג) אבל אינו יכול קנה מלקי שלין דמים לבן חורין שלין עבד עבדי נמכר אלא לגנב (ד) מגיגה ג. פסחים פח. ערכין ג: עדויות פ"ג מי"ג [ניטין מח.], ג) לקמן קנב., ג) ד"ה כל שעיר יפלק עני שופפו כדבר שלין בה דין תלוקה כל"ל מהר"מ, ד) [יבמות סו.], ה) [וע"ש תוס' פסחים פח: ד"ה כיון דלין], ו) ל"ל ע"י שיש בני שפחה. רש"ל.

1 כִּי כֹה אָמַר יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֹצֵר הָאָרֶץ וְעֹשֶׂהָ הוּא כוֹנְנָהּ לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ אֲנִי יְיָ וְאֵין עוֹד: ישעיהו מה יח

(א) גמ' לפנס ילפי לגא מפני תיקון העולם כופין אח רבו: (ב) רש"י ד"ה פלגי לה בקרנא זוג וכו' מן הלפון לדדום נמלא כל הנהר לחמד והשני לין לו אלא חצי נגר וכו' למערב יהיה לחמד חצי הנהר וכו' ולשני לין לו אלא חצי נהר במזרחו: (ג) ד"ה ס"ג וכו' העבד יכול לקנות עצמו ולילא להדות אבל העבד אינו יכול לומר לרבו קנה מלקי שלין דמים: (ד) תוס' ד"ה אית ליה וכו' ע"ש עיטי דמים בדבר שלין בה דין תלוקה: (ה) ד"ה ליפה ודכו' תוס"ע דלא כופין: (ו) ד"ה שנאמר וכו' לא תהו בראה אפשר דרבו קרי ליה: (ז) ד"ה כופין וכו' ועוד לפילי מפקלא אפרו ורבו אפשר לה בלחמר: (ח) בא"ד ונ"ל נמי לפיי לין לו ניום ואשה רבו: (ט) בא"ד בלל לחם לים מכל מקום ישמה בלא קידושין וכו' מוסר בשפחה לא הוה כפין: (י) בא"ד בפי עלמו הוא ומעשם:

מי שהציו עבד והציו בן חורין. כגון שהיו ג' לחין לו ג' שותפין ושחרר לחד את חלקו [גיטין מא.]. תקנתם את רבו. שלינו תפר כלוס (שם) שלינו מפקיד כלוס מן הראוי לשחרור לו (פסחים פח:). ואת עצמו לא תקנתם. מה תהא עליו (שם) כל תקנת רבו בלן היא, דלא תקנת העבד לין בלן, שם נתקן במשפט הממון לו נתקן בפיים ורביה (חגיגה ב:). לישא שפחה אינו יכול. מפני לד המיות שבו (שם) דכתיב (דברים כג) לא יהיה קדש, לא יפר אחמת מה (פסחים פח:). לישא בת חורין אינו יכול. מפני לד עבדות שבו (חגיגה ג:). לא תהו בראה לשבת יצרה. לא בנת הקב"ה את הארץ לשיות בלה יהו, אלא לנשם יצרה (שם) יוצר הארץ לא על מנת לשיות ריקנית בנת אותם, כי אם לנשם יצרה (ניטין מא.).

א. ורש"י ד"ל פירש ג"כ קרוב או אקוץ מכלל דבקציצתן תלוי כמו שירצו. ניטין ל. ב. אלא [הוה] עפ"י שומת ב"ד, וגוד או אינגוד [היינו] משוך או אמשוך. שם. ג. ונמצא הבכור נוטל יותר מפי שנים, ומי יוכל לצמצם בדבר שיטול כפל של יום אחד בלבד. שם. ד. ואם הורע כחו של פשוט הורע מן הדין מפני שחלקו מועט. ממ"ן. ה. [ב]שנים שהטילו לכיס זה מנה וזה מאתיים. ו. ובטלת ירושת בנו הבכור. שם. ז. שהרי צד חירות שבו מצוה על פריה ורביה. תוס' ר"י. ח. שהוא גורם לו לעבור שהוא אומר לו לקוט וסבור שעשרן. תוס' עירובין לג:

חד גיסא ניגרא וחד גיסא נהרא.

פירש רבינו חננאל שדה שמצד מזרחה ולפונה נהרא ומערבה ולדומה מושך ניגרא מולקין מותה בקרנא זוג

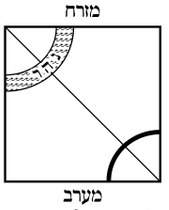

פירוש מולקין מותה בחלקסון מקרן מזרחית לפונית לקרן מערבית לדומית ויהיה לכל לחד לד לחד ניגרא וחד לד נהרא וכל היכא דמשיך נהרא לו ניגרא קרוי חד גיסא: **אית דינא דגוד או אגוד.** נראה לר"י דלפילו בדמים יקריס הרבה יותר משויו יכול לומר לו לו גוד לו לגוד (א) ואין נראה לריצ"ל (ב) דל"ל יכול לכלוך לחד לת חצירו ע"י עילוי דמים (ג) בחלר שלין בה דין (ד) מלוקה: **בבור ופשוט שהניח להן בו'.** ותימה לחלמי נקט בבור ופשוט ולא נקט פשוט ופשוט ומומר ר"ת דפשוט ופשוט ניחא ליה שיעבוד לזה יום לחד ולזה יום לחד לבל בבור משוך ופשוט קשיא ליה לם יעבוד לבבור ג' ימים הרי נעל הבבור יותר מפי שנים שלם יש עיר לחוקה מהלך יום לחד שמחכניס כה הרבה יותר משויו הוא ביכולתו לחלוק בקרנא זול כעין ריח יעשו ב' חלקין מן הנהר ב' ומן הנגר ב' ומן היבשה ב' ב' ויחלוקו כי האי גונא כי היכי דלימטי לכל חד וחד שוה לחבירו מן הנהר ומן הנגר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מנגר ונגר יפה מיבשה ובחלוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחד יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בסמוך לו אלא כעין זה. (הנהר המושך מצד מזרח):

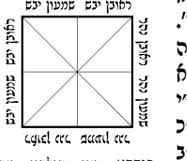

פיבקא אין חולקין את הסרקלין. פלטורין אא"כ יש בו כדי לזה וכדי לזה דהיינו י' על י' לזה וכן לזה דהיינו שיעור טרקלין. מורך הוא מגדל. ולא את הטלית אלא אם כן יכולין שניהן להתכסות בו דה בפני עצמו בטליתו. ולא את המרחיץ עד שיכולין להחזיר כל אחד בחלקן המגיעו זה הכלל כל ששמו עליו כתחלה מקודם חלוקה שלאחר חלוקה אית לכל חלק שם אותר עצמו כמו שנקרא בתחלה חולקין. ואם לאו אין חולקין אלא מעלין זה לזה בדמים. אחד מהן חלק חבירו בדמים. ראי ליכא שיעור חלוקה מאי. רב יהודא אמר אית דינא דגוד או אגוד דאם אחד רוצה שישתמשו בו שבוע אחד בשותפות זה שבוע אחד וזה שבוע אחד והאחד אינו רוצה יכול לומר האי דאינו רוצה נישום אותו בדמים ותקנה אתה חלקי או אני חלקך. גוד. משוך תרגי"ת). ורב נחמן אמר לית דינא דגוד או אגוד כלומר אי האי אינו רוצה אינו יכול לכפותו ולומר לו כן אלא משתמשין בו בשותפות: בכור ופשוט והוא הדין לפשוט ופשוט אלא להכי בעי בכור ופשוט קשה טפי לחלק בג' חלקים. ולהכי נקיט בהמה טמאה. דאי אפשר לשוחטה ולחלוק הבשר אמר ליה עובד לפשוט יום אחד ולבכור ב' יומים וכן נמי בהמה טמאה זה ישתמש בה ב' יומים וזה יום אחד ואין כאן דין גוד או אגוד: וחציו בן חורין ששחררו אחד מן השותפין. לישא שפחה אינו יכול מפני

גמרא דינא דגוד. נ"מן משיכה כמו מפטו וקמו (שמות יב) דמתרגמינ' נגודו עיין תוס' נדה דף לו ע"ב ד"ה נגזיה:

דליהוו נפשיי ארוסין מיכן ומיכן וישמרו זה את זה ואמאי כופין. ל"ה. שנים שיש להם שדה אחת לחלוק ולצד מזרח של שדה היה מושך נהר ולצד דרום של שדה יש שם נגר משוך לאורך השדה שמשקיין ממנו שדה ומצד צפון ומערב של שדה יבישה והשתא אין יכולין לחלוק בשום ענין שלא יהא חלק אחד יפה מחבירו אלא א"כ צריכין לחלוק בקרנא זול כעין אותו ציור בד' חלקים דמכל רוח יעשו ב' חלקין מן הנהר ב' ומן הנגר ב' ומן היבשה ב' ב' ויחלקו כי האי גונא כי היכי דלימטי לכל חד וחד שוה לחבירו מן הנהר ומן הנגר ומן צדי היבשה משום דנהר יפה מנגר ונגר יפה מיבשה ובחלוק ענין זה יחלוקו בקו השוה שלא יהא חלקו של אחד יפה משל חבירו ואין אחד מהם נוטל ב' חלקים בסמוך לו אלא כעין זה. (הנהר המושך מצד מזרח):

לישא שפחה אינו יכול. מפני לד עבדות שבו (קידושין יב:). **אלא בת חורין.** שאינה עבד כלל (שם פה:). **ואת עצמו לא תקנתם.** שאין יכול לשחרר עבד שלא יהא לו חלק בבן חורין (שם). **לא תהו בראה.** לא נברא העולם אלא לפריה ורביה (שבת לג.). **כופין את רבו.** ל"ל כופין את רבו שיעשה עמו כדרך שעושין בני חורין (שם). **שנאמר** לא תהו בראה ונו'. כופין לרבו לעשותו בן חורין משום פריה ורביה אם היה יכול לקיים פ' שאם כל דהו כיון שהוא לחוש לקיים פ' שאם לא יעשה עמו כדרך שעושין בני חורין משום פריה ורביה אפילו מתייחם מהניא ליה שאם כדמשמע התם דשאם תלוי בפריה ורביה מ"מ חור"י (ה) דלא כפו את רבו. **כופין את רבו.** ול"ת ממאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וילחמר לשחרר לו משום שנהנה הוא מעבדו דמשעה שמשחרר לו נמלא משלים בפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם קף קפ: ושם) לשחרר לו משום שנאמר לא תהו בראה ונו'. הא דלא מייתי קרא לפרו ורבו [ה] חור"י בר מרדכי משום דלשאם ילרה שייך בלל עבדות וחליה בה חורין (ו) דלא כפו את רבו לשחרר לו משום שנהנה הוא מעבדו דמשעה שמשחרר לו נמלא משלים בפריה ורביה כדאמרינן בהבא על יבמתו (שם קף קפ: ושם) דלשחרר לו מפקלא לפריה ורביה אבל עבד לא כשיטה בה מורין ע"כ יקיים וי"ל מפרש ללכך לו נקט קרא לפרו ורבו משום דפטור הוא מלוה משום דלו אחוש לו כשיטה בה כפיית לרבו לעשותו בן חורין ע"כ בכל העבדים נכוף רבם לשחרר כדי שיתחייבו בכל המלות ולכך נקט קרא לו תהו בראה משום (ז) שהיא מלוה רבה ומשום הכי כפינן ונפ"ג דמגילה (קף כ.). נמי מייתי להאי קרא משום הכי גבי אין מוכרין ספר תורה אלא לללמוד תורה ולישא אשה ללמוד תורה לאחר מר גדול ת"ת שמצוה לידי מעשה ליפא אשה נמי לו תהו בראה אלא לשבת יצרה. ול"ת ממאי כופין ליתי עשה דפרו ורבו וילחמר